

**Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
факультет історії і права
кафедра цивільно-правових дисциплін і трудового права
імені професора О.І. Процевського
кафедра державно-правових дисциплін,
кримінального права і процесу**

**Круглий стіл
до Дня юриста та
220-ї річниці з дня заснування університету
*«Права та основоположні свободи
людини у контексті євроінтеграції
України»***

08 жовтня 2024 року

Харків

Осадько О.О.	
Дискурс соціальних і безпекових ризиків мобілізації засуджених	58
Лукас А.	
Довіра до суду, справедливість і права людини в контексті євроінтеграційних процесів України	60
Циркуненко О.В.	
Використання посібника compass. manual for human rights education with young people в реалізації освітніх програм, галузь знань: право	63
Булава Р.А.	
Реалізації права на працю в умовах євроінтеграції України через призму принципу заборони примусової праці.....	65
Гресь А.В.	
Правові аспекти визнання дітей потерпілими від домашнього насильства	69
Журавльов М.С.	
Проблемні питання притягнення військовослужбовців до кримінальної відповідальності.....	72
Завадський А.А.	
Рамкова конвенція Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права. Можливості для України	75
Кириленко Б.І.	
Соціальний захист населення в умовах воєнного стану, курсу України на євроінтеграцію: виклики сьогодення.....	79
Кириленко П.В.	
Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників: актуальні проблеми правового регулювання в умовах режиму воєнного стану.....	83
Куля В.С.	
Проблемні аспекти практики розгляду справ про переміщення та звільнення військовослужбовців ЗСУ в умовах воєнного стану і дотримання принципів та завдань адміністративного судочинства	85
Лавроненко А.В.	
Окремі аспекти призначення покарання за самовільне залишення військової частини	89
Лиманський П.П.	
Порядок запровадження дистанційної роботи для науково-педагогічних працівників як елемент функціонування механізму гідної праці.....	90
Мамай В.А.	
Відшкодування моральної шкоди як гарантія дотримання прав, свобод та інтересів працівника.....	93
Маслов Д.М.	
Встановлення юридичних фактів поліцейським як необхідний етап для відкриття адміністративно-деліктної справи.....	96
Ністор М.А.	
Проблема військового обліку гіг-спеціаліста в контексті правової природи гіг-контракту	100
Новіченко Н.В.	
Окремі питання транспонування положень acquis ЄС щодо віктимізації - засобів захисту найманих працівників від звільнення чи іншого несприятливого ставлення роботодавця.....	104

минулого і актуальні доктринального значення концепти сьогодення для забезпечення ефективного функціонування правової системи і створення непохитного правопорядку, зокрема «Розділ 2. Практичні вправи та методи, які використовуються в освіті з прав людини» [3]. Не менш вартісним для здобувачів, які опановують освітні програми за галуззю знань «Право» саме у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди є оцінка поведінки, рівня розвитку законодавства, стану законності і правопорядку відповідно до норм права держави і європейських стандартів «Розділ 5. Додаткова інформація щодо основних питань з прав людини», «Додатки. Вибрані міжнародні інструменти з прав людини» [3]. Самостійне практикування з вивчення цього посібника, інших подібних видань сприяє розвитку правового мислення, яке є синтезуючим елементом культури кожного громадянина своєї держави, і громадянина світу як глобалістичної перспективи.

Список використаних джерел

1. Факультет історії і права у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. (2024). URL : <http://hnpu.edu.ua/uk/division/fakultet-istoriyi-i-prava> **2.** Центр забезпечення якості освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. (2024). URL : <http://smc.hnpu.edu.ua/osvitni-prohramy> **3.** Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні : монографія. Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. Харків : Право, 2009. 352 с. **4.** Compass. Manual for human rights education with young people (2020). URL : <https://www.coe.int/en/web/compass> 4.

УДК 349.2

Orcid 0009-0007-8002-5281

Булава Роман Анатолійович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ОНП «Право», Спеціальність 081 Право
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРИНЦИПУ ЗАБОРОНИ ПРИМУСОВОЇ ПРАЦІ

Право на працю є невід’ємним правом людини, а держава відповідальною щодо реалізації цього права. Право на працю знаходиться в центрі уваги науки трудового права як одне з найважливіших соціально-економічних прав, оскільки з правом на працю пов’язані всі інші права та обов’язки працівника. Заборону примусової праці в Україні встановлено на

конституційному рівні. Проте Конституція, як й інші нормативні акти України, не містить визначення поняття «примусова праця». Порушення принципу заборони примусової праці позбавляє особу права щодо свідомого та добровільного вступу до трудових відносин.

Укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом вимагають виконання з боку нашої держави зобов'язань у галузях зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей, що в свою чергу, тягне за собою, вчинення активних дій із імплементації положень європейського законодавства з питань добровільної реалізації громадянами права на працю у межах офіційної зайнятості та максимальної ліквідації неофіційного працевлаштування, яке в Україні набуло характеру епідемії. При цьому, вирішення вищезазначеної проблеми є необхідною умовою і для функціонування загальноєвропейського ринку праці.

Світова спільнота досить активно бореться з порушенням заборони примусової праці, адже примусова праця залишається негативним феноменом сучасності. Будь-які порушення заборони примусової праці позбавляють особу можливості вільної реалізації права на працю.

Країни світу максимально концентрують свою увагу на актуальних питаннях припинення використання примусової праці: формування ефективної державної політики, розроблення алгоритмів та механізмів протидії використанню примусової праці тощо. Проте боротьба із порушенням заборони примусової праці є однією з найскладніших проблем сучасного світу. Україна активно долучилась до зазначених процесів як учасник відповідних міжнародно-правових договорів, угод та конвенцій та несе політико-правовий обов'язок неухильно дотримуватись сформульованих у цих міжнародних актах приписів.

Необхідно зазначити, що на сьогоднішній день, у вітчизняній науці трудового права відсутні комплексні дослідження, в яких би розглядалось питання заборони примусової праці через призму євроінтеграційних процесів.

В Європейському Союзі положення щодо принципу заборони примусової праці зафіксовані у Хартії основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 року (ч. 2 ст. 5), яка зазначає, що «ніхто не може залучатися до примусової чи обов'язкової праці». Крім того, згідно ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (заборона рабства і примусової праці) вказується, що «нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю. Для цілей цієї статті значення терміна “примусова чи обов'язкова праця” не поширюється: а) на будь-яку роботу, виконання якої зазвичай вимагається під час призначеного згідно з положеннями статті 5 цієї Конвенції тримання в умовах позбавлення свободи або під час умовного звільнення; б) на будь-яку службу військового характеру або – у випадку, коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, – службу, яка

вимагається замість обов'язкової військової служби; с) на будь-яку службу, що вимагається у випадку надзвичайної ситуації або стихійного лиха, яке загрожує життю чи благополуччю суспільства; d) на будь-яку роботу чи службу, яка є частиною звичайних громадянських обов'язків». При цьому, що вважати примусовою чи обов'язковою працею положення Хартії та Конвенції не пояснюють.

Загальновизнане міжнародне визначення примусової праці міститься у Конвенції Міжнародної організації праці №29 1930 року «Про примусову чи обов'язкову працю». Так, під «примусовою працею» слід розуміти «будь-яку роботу або службу, яку вимагають від будь-якої особи під загрозою будь-якого покарання, для виконання якої ця особа не запропонувала своїх послуг добровільно» (ст. 2 Конвенції). В свою чергу, серед форм примусової праці Міжнародна організація праці виділяє: 1) традиційні форми кабальної праці в аграрному секторі близькі до кріпосної залежності, в яку залучена вся сім'я або чоловік – глава сім'ї; 2) боргова кабала ґрунтується на складній схемі підрядників і субпідрядників, кожен з яких отримує свою частку прибутку від залежних від боргів працівників; 3) примусова праця дітей, що пов'язана з традиційною практикою, коли дітей передають на виховання родичам, які обіцяють дати дітям освіту, а на практиці експлуатують дітей, змушуючи працювати як домашню прислугу, на сільськогосподарських роботах, рибальстві або секс-індустрії; 4) примусова праця, пов'язана з міграцією та експлуаторською системою трудових контрактів; 5) примусова праця внаслідок організованої злочинної торгівлі людьми.

Міжнародним пактом про громадянські і політичні права встановлена заборона примусової праці у статті 8 п. а) ч. 3. ст. 8: «нікого не можуть приневолювати до примусової чи обов'язкової праці». Водночас, ч. 1 ст. 8 встановлює заборону рабства і работоргівлі в усіх видах, ч. 2. забороняє утримання будь-якої особи у підневільному стані». Відповідно до п. «с» ч. 3 ст. 8 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права винятком з примусової чи обов'язкової праці є «праця, що виконується ув'язненою чи умовно звільненою особою; військова або альтернативна служба; служба під час надзвичайного становища; виконання звичайних громадських обов'язків».

Конвенцією МОП «Про скасування примусової праці» №105 проголошується абсолютна заборона примусової праці. Положеннями зазначеної Конвенції покладається додатковий обов'язок на держави, які її ратифікували, «скасувати примусову або обов'язкову працю, вжити ефективних заходів щодо негайної і повної відміни наступних видів примусової чи обов'язкової праці і не вдаватися до будь-якої її форми: а) як засобу політичного впливу чи виховання або як засобу покарання за наявність чи за висловлювання політичних поглядів, чи ідеологічних переконань, протилежних усталеній політичній, соціальній, чи економічній системі; б) як методу мобілізації і використання робочої сили для потреб економічного розвитку; в) як засобу підтримання трудової дисципліни; г) як

засобу покарання за участь у страйках; д) як заходу дискримінації за ознаками расової, соціальної і національної приналежності чи віросповідання».

В Європейському Союзі основна джерельна база, в якій можна знайти елементи правового регулювання заборони примусової праці, зосереджена у рішеннях Європейського Суду з прав людини. Наприклад, цікавою справою, що ілюструє важливість розуміння сутності примусової та обов'язкової праці, є справа Van der Musselle проти Бельгії, де заявником виступав адвокат-стажер, призначений безкоштовно захищати незаможних обвинувачених. Він думав, що це була примусова праця. ЄСПЛ вирішив, що порушень статті 4 Конвенції не було. Безкоштовна юридична допомога, яку заявник мав надавати, була пов'язана з його професією, надавала йому певні переваги, такі як виключне право виступати в суді, та сприяла підвищенню його кваліфікації. Цей обов'язок був пов'язаний з іншим правом, передбаченим Конвенцією (стаття 6 – право на допомогу адвоката), і, говорячи термінами статті 4 Конвенції, міг розглядатися як частина «звичайних цивільних обов'язків». Нарешті обов'язкове безкоштовне надання адвокатських послуг залишало заявнику достатньо часу для оплачуваної роботи. Як бачимо, заборона примусової праці не терпить як порушень, так і зловживань з боку суб'єктів реалізації права на працю.

Підводячи підсумок, можна констатувати, що в умовах глобалізації всі держави максимально концентрують свою увагу на актуальних питаннях припинення використання примусової праці. Проте боротьба з таким негативним феноменом сучасності як використання примусової праці є однією з найскладніших проблем світу. Україна, уклавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом активно долучилась до зазначених процесів та несе політико-правовий обов'язок неухильно дотримуватись сформульованих в міжнародних актах приписів.

Беручи до уваги все вищезазначене, можна стверджувати, що принцип заборони примусової праці є фундаментом євроінтеграційних процесів в контексті реалізації права на працю. Європейський досвід правового регулювання заборони примусової праці акцентує увагу на необхідності посилення боротьби із різними формами примусової праці, зокрема, пов'язаною із традиційними формами рабської праці, борговою кабалою, використанням нелегальної праці трудових мігрантів тощо. В контексті євроінтеграційних процесів в Україні, на сьогоднішній день, досить актуальним є питання дослідження засобів ліквідації практики використання праці без укладення трудового договору, що за європейськими стандартами володіє ознаками примусової праці.